

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för utbildningsvetenskap

Genus i bilderböcker

Karaktärers gestaltningar utifrån tilldelat pronomen i bilderböcker för
barn i förskolan

Alice Andersson
Nike Johansson

2020

Examensarbete, Grundnivå (yrkesexamen), 15 hp
Pedagogik
Förskolläroprogrammet
Examensarbete i pedagogik

Handledare: Sarah Ljungquist
Examinator: Daniel Pettersson

Andersson, A. & Johansson, N. (2020). Genus i bilderböcker: Karaktärers gestaltningar utifrån tilldelat pronomen i bilderböcker för barn i förskolan. Examensarbete i pedagogik. Förskolläraprogrammet. Akademin för utbildning och ekonomi. Högskolan i Gävle.

Sammanfattning

Alice Andersson & Nike Johansson

Genus i bilderböcker – Karaktärers gestaltningar utifrån tilldelat pronomen i bilderböcker för barn i förskolan

Gender in picture books – How characters are presented according to the pronouns they are given in picture books for children in preschool

I denna studie har tio bilderböcker för barn i förskoleåldern tre- till sex år analyserats för att ta reda på hur gestaltningarna av karaktärernas egenskaper förhåller sig till rådande genusnormer. Studien har en queerteoretisk utgångspunkt då vi har valt att kategorisera karaktärerna i tre kategorier av pronomen, *Han*, *Hon* samt *Utan pronomen*. Hirdmans (1988) teori om genus används som utgångspunkt i analysen för att beskriva hur genus är kulturellt konstruerat. Med hjälp av en enkät, som besvarats av nio pedagoger i ett flertal kommuner i Sverige, kunde vi sammanställa en lista med tio bilderböcker som läses på flera förskolor i Sverige. Datainsamlingen skedde både enskilt och tillsammans, analysen av böckerna gjordes först på varsitt håll för att sedan diskutera och sammanställa dessa. Resultatet av detta redovisades med hjälp av cirkeldiagram. Studien visade att de flesta av böckerna är skrivna av kvinnor samtidigt som den största andelen karaktärer presenteras med pronomenet han/honom. Studien visar även att gestaltandet av barn i böckerna som analyserats är nyanserad då alla karaktärer visar på mer eller mindre normbrytande egenskaper. Två djupare analyser har även gjorts för att förtydliga hur nyanserat karaktärerna gestaltas. Slutsatsen visade att det fanns många fler gemensamma egenskaper för karaktärerna av de olika pronomen och de utan pronomen än vad det fanns egenskaper som endast fanns hos en kategori av pronomen.

Nyckelord: Barn, bilderböcker, förskola, genus, gestaltning, queer

Innehållsförteckning

1.	Inledning.....	1
1.1	Disposition.....	1
2.	Bakgrund	2
2.1	Bilderböcker	2
2.2	Genus (kulturellt kön).....	3
2.3	Teoretiska utgångspunkter.....	4
2.4	Övriga begrepp	5
2.4.1	Stereotypiskt	5
3.	Syfte.....	5
3.1	Frågeställningar	6
1.	Metod.....	6
4.1	Undersökningsgrupp/urval	6
4.2	Validitet och Reliabilitet.....	7
4.3	Etiska överväganden.....	7
4.4	Datainsamlingsmetod	8
4.5	Bearbetning av data	9
4.6	Analysmetod.....	10
2.	Resultat	11
5.1	Sammanfattning av utvalda bilderböcker	11
5.2	Kort presentation av de valda bilderböckerna	11
5.3	Statistik av utvalda bilderböcker	13
5.4	Karaktärernas olika egenskaper	14
3.	Analys.....	16
6.1	Djupanalys av 2 bilderböcker	16
6.1.1	<i>Bu och Bä på sjön</i> (Landström & Landström, 1996)	16
6.1.2	<i>Gittan och fårskallarna</i> (Lindenbaum, 2001)	17
6.2	Illustrationer kontra text	18
6.3	Författare kontra karaktärer	20
4.	Diskussion	20
7.1	Metodreflektion	21
7.1.1	Problematisering av analysmetoden	22
7.2	Resultatdiskussion	22
7.3	Slutsats.....	23
5.	Referenser.....	25
6.	Bilagor	27
9.1	Bilaga 1 - Mailet till rektorer/biträdande rektorer	27
9.2	Bilaga 2 - Beskrivning av samt frågorna i enkäten	27
9.3	Bilaga 3 - Beskrivning av sökandet av litteratur till bakgrunden	27

1. Inledning

Att läsa böcker för barnen utgör en stor del av förskolans verksamhet och kan påverka hur barnen uppfattar omvärlden och den egna självbilden. En del av förskolans värdegrund är, enligt Skolverket (2018), att “[...] motverka könsmönster som begränsar barnens utveckling, val och lärande. Hur förskolan organiserar utbildningen, hur barnen blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på barnen bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt” (s. 7). Vilka böcker som införskaffas till förskolan har stor inverkan på barn och blir på så sätt en del av förskolans jämställdhetsarbete, detta eftersom böcker är ett sätt att förmedla normer och värden till barn redan i väldigt ung ålder (Kneeskern & Reeder, 2020, Acer och Gözen, 2020). I studien undersöks hur genus synliggörs i litteratur för barn i tre- till sexårsåldern i några av de mest populära bilderböckerna i förskolan.

1.1 Disposition

Bakgrund - I detta avsnitt presenteras tidigare forskning som har relevans till detta arbete, främst om genus och bilderböcker, här presenteras även de teorier som vi kommer att förhålla oss till i undersökningen.

Syfte - Här presenteras arbetets syfte samt frågeställningarna som arbetet avser att besvara.

Metod - Under metod-avsnittet presenteras bland annat hur vi har gått till väga för att få fram vilka böcker som skulle analyseras, hur vi sedan har analyserat dessa böcker samt hur vi har fått fram resultatet.

Resultat - I detta avsnitt presenteras vad vi har kommit fram till genom bland annat cirkeldiagram, både hur många karaktärer det fanns av pronomenet han, hon och de utan pronomen samt karaktärernas egenskaper.

Analys - Här visas bland annat två djupgående exempel av hur karaktärerna i böckerna har analyserats för att få fram deras egenskaper samt hur de hade kunnat tolkats om vi inte hade utgått endast från det pronomenet som står skrivet i bilderböckernas text.

Diskussion - I avsnittet diskuteras metoden och resultatet, här presenteras även arbetets slutsats samt förslag på vidare forskning inom ämnet.

2. Bakgrund

För att man som människa ska kunna navigera sig genom livet krävs det att lära sig hur samhället är utformat och fungerar (Svaleryd, 2003). Normer är en stor del av människans strategi för att reda ut och organisera omvärlden. I denna organisering ingår könskodning vilket beskriver hur respektive kön bör leva. Barn lär sig tidigt att det finns kvinnor och män, för att sedan även dra slutsatsen att det är ett sätt att urskilja människor på. Denna urskiljning riskerar att medföra begränsning av en individ utifrån vilket kön de blivit tilldelad vid födseln, utifrån det biologiska könet. Skolverket (2018) beskriver att hur barnen blir bemötta, samt vilka förväntningar som läggs på dem, påverkar vad de sedan kommer att se som kvinnligt och manligt. Hur barnen könskodas, som benämndes tidigare, påverkas av hur förskolans utbildning är utformad. För att motverka begränsningen av barn utifrån kön i förskolan ska utbildningen, enligt Skolverket (2018), utformas på ett sådant sätt att barnen får utforska och utmanas utifrån samma villkor oavsett vilken kön de kategoriseras som. En del av förskolans utbildning består av den litteratur som erbjuds barnen, just bilderböcker kan ha en stor inverkan på detta. Att som barn se karaktärer de själva kan identifiera sig som utföra något normbrytande utmanar barnets normativa bild av vad denne är kapabel till i relation till sitt tilldelade kön (Kneeskern & Reeder, 2020).

I bakgrunden presenteras begrepp som har en viktig roll i arbetet; Bilderböcker, genus samt queerteori.

2.1 Bilderböcker

En bilderbok kan definieras som en bok som kontinuerligt är försedd med bilder till text samt med en historia, vilket utesluter faktaböcker. Acer och Gözen (2020) beskriver att flera psykologer har uttalat sig om att bilderböcker och andra visuella stimuli har en speciell inverkan på barns mentala utveckling. Bilderböcker är därför viktiga för barns lärande redan från låg ålder. Bilderböcker skapar även en mer komplett bild av en historia, bortom fantasi och barnets tidigare erfarenheter. Författarna skriver även att bilderböcker kan betraktas som en konstform och att dessa därför kan vara barns första möte med konst.

Bilderböckernas påverkan på barns utveckling är något som även Kneeskern & Reeder (2020) belyser i förhållande till genus. Författarna pekar på överrepresentationen av

karaktärer som är män/pojkar och hur de stereotypiska karaktärsdrag som de förses med påverkar unga läsare som enkelt tar åt sig nya tankar och åsikter genom bilderböcker. Genom att mötas av en normbrytande karaktär kan barnets normativa genusföreställningar utmanas. Under vilken tidsperiod boken är skriven påverkar hur normbrytande karaktärer gestaltas, vilket är något som Malkom & Sheahan (2019) redogör för i sin studie av normkritiska böcker skrivna mellan åren 1972 och 2014. Författarna beskriver hur böckerna de undersökte, som var skrivna under de tidigare åren, innan 2008, visade på normativa barn med en normbrytande hobby eller egenskap medan böcker skrivna mellan 2008 och 2014 visade på mer nyanserade gestaltningar av barn.

2.2 Genus (kulturellt kön)

Enligt Hirdman (1988) ska ordet genus fylla det begreppsliga tomrummet för det kulturella könet och på så sätt förtydliga skillnaden mellan *fysiskt kön* och *kulturellt kön*. Ordet *Genus* kommer från engelskans *Gender* som i det engelska språket är separerat från det engelska ordet *Sex* vars betydelse syftar till det biologiska könet där en persons könstillhörighet baseras på om personen har en penis (man/pojke/han) eller en slida (kvinna/flicka/hon). I det svenska språket fyller ordet *kön* funktionen av både kön som i det fysiska könet och det kulturella könet, vilket flyter in i varandra (Hirdman, 1988).

Hirdman (1988) skriver om sin teori *genussystemet* och dess två viktigaste logiker, den ena är att det manliga och kvinnliga hålls isär, "isärhållandets lag", den andra är att det som är högst i hierarkin är det som är manligt och det som är eftersträvansvärt i samhället. Med isärhållandets lag menas med andra ord att de "kvinnliga" egenskaperna är motsatserna till de "manliga" egenskaperna. *Genussystemet* beskriver även stereotypiska könsstrukturer som till exempel beteckningar som sätts på barn vid födseln. De tilldelas beteckningen flicka respektive pojke när de föds, för att senare i vuxen ålder tilldelas beteckningen kvinna eller man. Dessa beteckningar följer människor genom hela livet och påverkar den unika individens personlighetsutveckling. Personlighetsutvecklingen formas till något som stämmer överens med normen för respektive beteckning. En del av hur dessa beteckningar följer personer genom livet är, enligt Rantala och Heikkilä (2020), sammankopplade med de förväntningar pedagoger i förskolan har på flickor kontra pojkar. Pedagogernas förväntningar på respektive

beteckning förs över på barnen genom bland annat könskodade kommentarer. Denna påverkan syns enligt forskning redan hos femåringars sociala interaktioner, menar Kåreland och Lindh- Munther (2005b), som refererar till Hirdmans teori, *genussystem*.

2.3 Teoretiska utgångspunkter

Genus anses konstrueras kring de normer som man växer upp med och därmed formas ens beteende beroende på ens könstillhörighet (Edström, 2014). Könsuttryck är en del av genus, som även omfattar fritidsintressen, vilken roll en individ tar i grupper och olika sammanhang, samt förväntningar utifrån kön. Vi kommer att använda oss av *genus* för att beskriva det kulturella könet. Detta arbete utgår utifrån bilderbäckers påverkan på barnets personlighetsutveckling. Vi kommer att utgå ifrån Hirdmans (1988) *genussystem* som även detta redogör för hur genus är kulturellt konstruerat. Att det kulturella könet, genus, är kulturellt konstruerat och representeras genom en individs könsuttryck ser vi på med ett queerteoretiskt perspektiv. Att utgå ifrån ett queerteoretiskt perspektiv innebär att konstatera att fenomen som "man" och "kvinna" är socialt konstruerade sanningar grundade i maktförhållanden (Nationalencyklopedin [NE], u.å.).

Vårt queerteoretiska perspektiv grundar sig i begreppen, beskrivna av Shelton & Dodd (2020), *Cisnormativitet*, *Cisgenderism*, *Ickebinär* och *Genderqueer*. *Cisnormativitet* beskriver uppfattningen gällande att man och kvinna är de enda två kategorierna som går att dela in sig i, att en person enbart kan identifiera sig som antingen de ena eller det andra. *Cisgenderism* syftar till att personer automatiskt utgår ifrån att varje person antingen identifierar sig som kvinna eller man. Både *cisnormativitet* och *cisgenderism* utgår ifrån ett samhällssystem, det binära könssystemet, som är det som transfobi grundar sig i. *Ickebinär* är ett begrepp som används för att beskriva personer som identifierar sig utanför det binära könssystemet, alltså varken som en kvinna eller man. *Genderqueer* definierar en person som identifierar sig som, eller uttrycker sin identitet på ett sätt som inte är cisnormativt (Shelton & Dodd). För att analysen ska bli inkluderande väljer vi utifrån detta att enbart utgå ifrån det pronomenet som beskrivs av författaren i texten. Eftersom bilderböcker i stor utsträckning är mer eller mindre fåordiga så står inte alltid karaktärens pronomen utskrivet, vilket kopplar in bildens betydelse som ett komplement till texten (Acer och Gözen, 2020). Problematiken uppstår här då den samhällsnorm, *cisnormativiteten*, som ligger till grund för vad kläder

och utseende säger om en persons genus helt utesluter personer som identifierar sig som *genderqueer*. Utifrån detta har vi valt att lägga till kategorin *karaktärer utan pronomen* vilket belyser existensen av personer utanför det binära könssystemet. Karaktärerna som i texten inte benämns med något pronomen är därmed inte automatiskt utanför det binära könssystemet men att cisnormativt genusbestämma dessa karaktärer som antingen man/pojke eller kvinna/flicka skulle vara att förneka existensen av ickebinära personer. Samtidigt som pedagogerna och barnen som läser böckerna på förskolor med stor sannolikhet kommer att köna karaktärerna utifrån bland annat kläder, frisyrier och accessoarer. Detta på grund av de rådande könsstereotyperna i samhället.

Ett annat viktigt begrepp som är en del av detta arbete är Judith Butlers begrepp *performativt genus*, vilket innebär att döma personen eller karaktärens kön utifrån hur de betar sig (Nikolajeva, 2000), begreppet beskrivs mer ingående under rubriken analysmetod.

2.4 Övriga begrepp

2.4.1 Stereotypiskt

Att något är stereotypiskt beskrivs av Ellemers (2018) som generella förväntningar på en utvald grupp individer. Gruppen blir gemensamt bedömd att besitta en viss uppsättning, bland annat egenskaper, karaktärsdrag och utseenden.

3. Syfte

I läsningen av böcker placeras ett genus på i stort sett alla karaktärer utifrån egenskaper, karaktärsdrag och utseenden (Ellemers, 2018), här spelar bilderna i bilderböcker stor roll då de kompletterar textens budskap för att skapa en helhet i berättelsen (Acer och Gözen, 2020). När det specifikt kommer till genus så grundar sig denna komplettering i *cisnormativitet* (Shelton & Dodd, 2020) vilket resulterar i att karaktären blir könad som antingen han eller hon, detta trots att texten inte gör någon sådan benämning. Vi kommer att titta på karaktärernas egenskaper i relation till de pronomen som benämns i texten, detta för att ta reda på vilka egenskaper som utskrivet ges karaktärerna i relation till det som ges i bilderna utifrån cisnormativitet.

Syftet med studien är att öka kunskapen om hur genus gestaltas och synliggörs, utifrån de pronomen som karaktärerna ges i texten, i tio bilderböcker i förskolan som är riktade till barn i tre- till sexårsåldern.

3.1 Frågeställningar

Hur gestaltas genus i relation till de pronomen som karaktärerna tilldelats i bilderböcker för barn i tre- till sexårsåldern som läses i förskolan?

Vilka egenskaper tilldelas karaktärer som benämns med pronomenet hon/henne, pronomenet han/honom och karaktärer som inte tilldelats något pronomen (hen, den eller inget pronomen) och vad är skillnaderna och likheterna hos karaktärerna i dessa bilderböcker?

1. Metod

Genom en kvantitativ undersökning har vi lyft fram vilka egenskaper karaktärer med pronomenet *hon/henne*, pronomenet *han/honom* och karaktärer som inte tilldelats något pronomen har givits i bilderböcker. Undersökningen blir kvantitativ eftersom varje bok har analyserats på samma sätt. Utifrån analysen så har statistik förts som sedan sorteras och vidare analyserats.

4.1 Undersökningsgrupp/urval

Vi skickade mail (se bilaga 1) till 20 förskolerektorer/biträdande rektorer och bad dem skicka vidare mailet till avdelningar som har barn i åldrarna 3-6 år. Vi bad sedan pedagogerna på respektive förfrågade avdelning berätta vilka bilderböcker som var de tio populäraste i deras barngrupp eller som barnen helst ville höra. När vi hade fått svar från ett antal avdelningar, räknade vi ihop vilka bilderböcker som var de mest populära och analyserade sedan de tio populäraste. Två av de bilderböcker som nämndes flest gånger är skrivna för yngre barn än 3 år, detta är vi medvetna om samtidigt som den planerade åldersgruppen för en bok inte nödvändigtvis avgör vilken ålder som tar del av den i förskolan.

I enkäten som skickades ut så efterfrågades *bilderböcker*, trots detta bestod ett flertal av svaren från de olika avdelningarna av "olika faktaböcker". Vi valde att utgå från pronomen och har då endast räknat med böcker som berättar om karaktärer.

Faktaböcker har därför räknats bort. För att testa ifall frågorna i enkäten är tillräckligt tydliga för att inte kunna misstolkas skriver Håkansson (2017) att frågorna ska testas på förhand på en oberoende person med ungefär samma kunskap som de tilltänkta respondenterna. Detta för att kunna se eventuella oklarheter och därmed minska risken för missförstånd.

4.2 Validitet och Reliabilitet

Validiteten, “att man faktiskt mäter det man säger sig mäta” (s.69, Agnafors & Levinsson, 2019), av resultatet på den här studien kan tolkas som stark då det vi, i mailet som skickades ut till rektorerna/biträdande rektorerna, valde vi att inte nämna att det som skulle analyseras i bilderböckerna var genus, detta på grund av att det inte skulle påverka deras val av bilderböcker som de nämnde som populärast i barngruppen. Risken med att nämna att arbetet handlar om genus hade då blivit att personalen på förskolorna vill visa på de normkritiska bilderböcker de köpt in, eller tänkt köpa in, och väljer då att skriva dessa istället för de bilderböcker som läses dagligen. Det vi ville undersöka var de böcker som läses i barngrupp, inte böcker som är direkt kopplade till genus.

Reliabiliteten, “att samma resultat fås om man gör om studien” (s.69, Agnafors & Levinsson, 2019), av resultatet på den här studien kan inte tolkas som stark då vi endast bearbetat svar från nio förskolor. Med fler svar, alternativt svar från andra delar av Sverige, skulle det möjligtvis ha resulterat i en samling böcker som skiljer sig från den vi samlat in och bearbetat. Reliabiliteten ökar genom att två personer har analyserat istället för om bara en enskild person hade gjort det, det har gjort att fler erfarenheter och tolkningar har kunnat diskuteras och analyseras. Med detta menar vi att vi båda har kunnat tolka karaktärernas ansiktsuttryck och kroppsspråk och därmed kunnat bedöma vilka egenskaper karaktärerna hade, för att sedan diskutera tillsammans hur vi kommit fram till detta och sedan lägga till i diagrammen.

4.3 Etiska överväganden

I det mail som vi skickat ut beskriver vi studiens fokus som “hur barn och vuxna gestaltas i bilderböcker för åldrarna 3-6 år”, detta för att deltagarnas svar inte skulle påverkas av deras vilja att framstå som mer genusmedvetna än vad de i verkligheten är. Eftersom genus kan vara ett styrande ord, så valde vi att undvika det i kommunikationen

med rektorerna/biträdande rektorerna på de utvalda förskolorna. Detta eftersom vi var ute efter vilka bilderböcker som faktiskt läses på de utvalda förskolorna, inte normkritiska bilderböcker utvalda av pedagogerna med ett medvetet genusperspektiv. Vi är dock medvetna om att de pedagoger som valde ut bilderböcker, trots vårt val av att inte nämna genus, fortfarande kunde göra ett selektivt val utifrån någon princip.

Enligt Vetenskapsrådet (2017) så ska forskaren eller forskarna vara noga med att hantera personuppgifter om det är så att någon har blivit intervjuad. Vi har dock inte intervjuat någon, utan endast skickat mail till ett antal rektorer/biträdande rektorer, som de sedan har fått skicka vidare till de avdelningar som berörs. På grund av detta kan vi inte redovisa vilka kommuner som har deltagit i studien. Vi har inte hanterat några personuppgifter eftersom det i den typ av enkät vi skickade ut inte går att se vilka som har svarat, endast hur många.

4.4 Datainsamlingsmetod

Datan har samlats in genom att kontakta 20 rektorer/biträdande rektorer, inom förskolans kommunala verksamhet, med en enkät länkad i ett mail. Detta för att be dem att vidarebefordra mailet till personal på avdelningar där barnen är mellan tre- och sex år. I mailet bad vi pedagogerna om en lista på de tio mest lästa böckerna i barngruppen. Enligt Bryman (2018) finns det riktlinjer gällande enkätens utformning, detta för att göra den tydlig och på så sätt få den informationen som efterfrågas. Enkäten bör vara kort, enkel att förstå samt bestå av slutna frågor. Enkäten bestod av endast två frågor, för att den skulle vara kort och på så sätt förhindra att respondenten tröttnar och inte gör klart enkäten. Enkäten bestod av öppna frågor, vilket inte stämmer överens med Brymans riktlinjer. Medvetna om detta valde vi att utforma enkäten så att den endast bestod av två frågor och respondenten fick en inledning, som beskriver vad det är enkäten är kopplad till, i början av enkäten så att den skulle vara enkel att förstå.

Valet att skicka ut en enkät, istället för att åka till förskolor personligen och ta reda på vilka bilderböcker som användes, gjordes för att vi ville få svar från flera delar av Sverige och inte bara i vår närmiljö. Vi ville få in information från flera olika kommuner i Sverige då flera förskolor i samma kommun kan exempelvis fått likadana bokpaket vilket skulle påverka resultatet.

4.5 Bearbetning av data

Utifrån enkäterna fick vi in svar från nio personer med 44 separata boktitlar. Eftersom vårt fokus ligger på litteraturen för tre- till sexåringar så har vi sorterat bort de svaren där respondenten angav att hen arbetar med ett- till treåringar. Tio av boktitlarna nämndes mer än en gång så det är dessa vi har analyserat. I de fall där ett svar angett en bokserie och inte en specifik titel så gavs varje bok i bokserien ett nummer och sedan slumpades ett nummer fram och därefter valdes den boken som representerades av numret. Tre titlar från bokserien om Alfons Åberg fick vi som svar och några svar som endast sa “Alfons Åberg”, då valde vi att slumpa endast mellan de tre titlarna.

Vi har valt att endast använda de pronomen som ges i texten och inte utgå från så kallad könkodning, med andra ord att någons kön blir tolkat utifrån hur de är klädda, utifrån egenskap eller utifrån namn på karaktären. Egenskaperna hos karaktärerna som ska sammanställas kan vara utskrivna i texten eller visas genom karaktärernas ageranden och ansiktsuttryck. Alla bilderböcker har lästs och analyserats av båda författarna för att sedan diskuteras och sammanställas. Under läsningens gång fyllde vi i ett kalkylark med karaktärernas egenskaper enskilt för att sedan tillsammans diskutera fram en gemensam lista. Listan med karaktärer och deras egenskaper gicks igenom en andra gång för att få en överblick gällande vilka egenskaper som förekommer oftast. De egenskaper som syntes oftast i bilderböckerna gjordes till en ny lista där det tydliggjordes hur många karaktärer som hade pronomenet *han/honom*, *hon/henne* samt karaktärer utan pronomen som visar på respektive egenskap. Resultatet kommer att redovisas genom cirkeldiagram.

Vi valde att endast analysera som högst tre av de mest framträdande karaktärerna i varje enskild bok. Detta val gjordes för att varje bok skulle bidra med så lika stor andel karaktärer till statistiken. Om alla karaktärer i alla bilderböcker hade analyserats så hade exempelvis en bok med fler än åtta karaktärer tagit över statistiken och de bilderböcker där det exempelvis endast finns två karaktärer blir då underrepresenterade i statistiken. Karaktärer som endast nämnts och finns med på en eller två sidor har valts bort, detta på grund av att läsaren inte får reda på tillräckligt mycket om dessa.

4.6 Analysmetod

För att skilja könen åt i analysen så kommer studien att utgå ifrån det pronomen som skrivs ut i texten, alltså heller inte utgå ifrån karaktärens namn, karaktärens frisyra eller hur karaktärerna är klädda. Anledningen till att studien endast utgår ifrån det skrivna pronomenet för karaktärerna, grundar sig i att inte bidra till den cisnormativa könsindelningen. Om karaktären beskrivs som *han* eller *honom* så kommer egenskaperna relaterade till den karaktären sorteras in under *karaktärer med pronomen han/honom* i analysen samt i diagrammen. Om karaktären beskrivs som *hon* eller *henne* så kommer egenskaperna relaterade till den karaktären sorteras in under *karaktärer med pronomen hon/henne* i analysen samt i diagrammen. Slutligen, om karaktären beskrivs som *hen*, *den* eller helt utan pronomen så kommer egenskaperna relaterade till den karaktären sorteras in under *karaktärer utan pronomen* i analysen samt i diagrammen. Ett undantag i analysen av bilderböckerna görs då en av karaktärerna enbart beskrivs som "flickan" vilket kommer att falla under kategorin *karaktärer med pronomen hon/henne*.

Valet att inte utgå ifrån det som Nikolajeva (2000) beskriver som *performativt genus*, där karaktärens betar sig på ett normativt sätt vilket avslöjar karaktärens könstillhörighet, gjordes eftersom vi vill titta på vilka egenskaper som sätts på de olika könen genom att enbart utgå ifrån vad författarna/författaren har bestämt för kön på karaktärerna i texten. Detta för att, i så stor utsträckning som möjligt, undvika att våra egna uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt ska påverka resultatet av analysen och på så sätt få ett mer objektiva resultat. Vi har tidigare skrivit att vi utgår från egna erfarenheter och tolkningar när vi har analyserat texten och bilderna, då menade vi dock endast hur vi tolkade karaktärernas ansiktsuttryck, kroppsspråk samt egenskaper som finns i texten och inte om karaktären i fråga tolkades eller uppfattades som en pojke/man, flicka/kvinna eller karaktär utan pronomen.

Våra uppfattningar av vad som är manligt och kvinnligt grundar sig i, precis som för resten av samhället, Hirdmans (1988) beskrivning av *isärhållandets -lag-* vilket är den första av de två logiker som tidigare tagits upp. Syftet med *isärhållandets -lag-* blir att genom att systematiskt dela upp vad kvinnor och män bland annat ska göra och hur de

ska se ut. Detta ordnande och sorterande är enligt Hirdman en del av människans meningsskapande men även ett sätt att upprätthålla det manliga som norm.

För att avgöra vad som är stereotypiska manliga och kvinnliga egenskaper föreslår Nikolajeva (2000) att karaktären och dess egenskap betraktas för att sedan föreställa sig att karaktären byter genus, om karaktären då blir normbrytande så är egenskapen stereotypisk för det ursprungliga genuset. Det är med denna metod vi kommer att analysera de egenskaper som visar sig i analysen av bilderböckerna.

2. Resultat

5.1 Sammanfattning av utvalda bilderböcker

De böcker som ligger till grund för analysen är: *Det är orättvist* (Blake, 2017), *Aja baja, Alfons Åberg* (Bergström, 1973), *Samarbeta* (Palm, 2011), *Alla får åka med* (Tidholm, 2004), *Petter och hans 4 getter* (Norelius, 1951), *Varför är stora apan så arg?* (Wester-Norgren och Petrén, 2016), *Elmer Djurdoktor* (Stark, 2017), *Bu och Bä på sjön* (Landström och Landström, 1996), *Mamma Mu får ett sår* (Wieslander, 2006) och *Gittan och fårskallarna* (Lindenbaum, 2001).

5.2 Kort presentation av de valda bilderböckerna

Stephanie Blakes bok, *Det är orättvist*, handlar om kaninerna Simon och Filip som stöter på problem när de ska leka då en av dem vill bestämma allt själv. I denna bok analyseras både en karaktär med pronomenet *han*, Simon, och Filip, en karaktär som presenteras *utan pronomen*.

I Gunilla Bergströms *Aja baja, Alfons Åberg* får vi möta Alfons som vill låna sin pappas verktygslåda för att bygga. Alfons pappa tillåter detta men är orolig för att Alfons ska göra sig illa på sågen. I denna bok analyseras enbart karaktärer som beskrivs med pronomenet *han*, Alfons och Alfons pappa.

I Linda Palms *Samarbeta* får vi följa hur barnen på en förskola samarbetar för att klara olika problem som de stöter på. I denna bok analyseras två karaktärer *utan pronomen*, Igelkott och Kanin och en karaktär med pronomenet *han*, Ekorren.

I Anna-Clara Tidholms *Alla får åka med* får vi möta en flicka som kör lastbil och plockar upp personer på vägen som behöver muntras upp. I boken analyseras en karaktär med pronomenet *hon*, flickan som kör lastbilen.

I Einar Norelius saga *Petter och hans 4 getter* får vi följa Petter som lever med fyra getter och en katt. Getterna blir uppätta av ett troll och katten behöver då hoppa in och rädda dagen. I boken analyseras tre karaktärer med pronomenet *han*, trollet Ludenben, katten Murre Svart och Petter.

I Eva Petrén och Petra Wester Norgrens *Varför är stora apan så arg?* får vi följa den stora Apan som behöver få hjälp att hantera sin ilska vilket han får av sin kompis Nallen. I denna bok analyseras två karaktärer som beskrivs i texten med pronomenet *han*, den stora Apan och den lilla Nallen.

I Ulf Starks *Elmer Djurdoktor* möter vi Elmer som är en djurdoktor. Elmer hjälper flera djur, både på sin veterinärmottagning men även akut hemma hos en person. I boken analyseras Elmer, en karaktär med pronomenet *han*, Drottningen, en karaktär som presenteras med pronomenet *hon*, och prinsessan, en karaktär som presenteras *utan pronomen*.

I Lena Landström och Olof Landströms *Bu och Bä på sjön* möter vi fåren Bu och Bä som ska ut på sjön och ro, då stöter de på problem. I boken analyseras karaktärerna Bu och Bä, två karaktärer som presenteras *utan pronomen*.

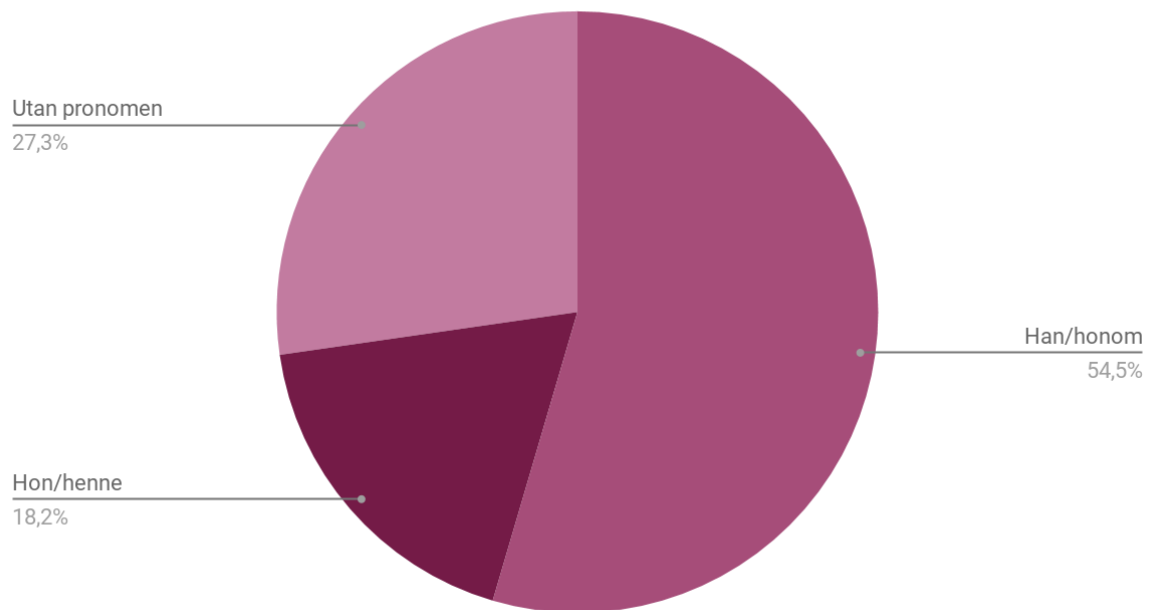
I Jujja Wieslanders *Mamma Mu får ett sår* följer vi kon Mamma Mu som gör illa sig och sedan försöker få hjälp av sin kompis Kråkan. I boken analyseras Mamma Mu, som presenteras som en karaktär med pronomenet *hon* och Kråkan, som presenteras med pronomenet *han*.

I Pija Lindenbaums *Gittan och fårskallarna* möter vi Gittan som är på semester med sin familj men familjen vill bara ligga vid poolen vilket Gittan tycker är tråkigt. Gittan smiter då iväg för att hitta något roligt att göra och det är då hon hittar ett gäng med får som behöver hennes hjälp. I boken analyseras karaktären Gittan, som presenteras med pronomenet *hon*.

Nedan följer ett diagram med statistik, framtagen ur bilderböckerna, gällande hur många procent av de analyserade karaktärerna som beskrivs med pronomen *hon*, *han* samt *utan pronomen*. Ett diagram gällande författarnas kön redovisas med syftet att ställas mot karaktärernas pronomen och visa på eventuella samband mellan dessa.

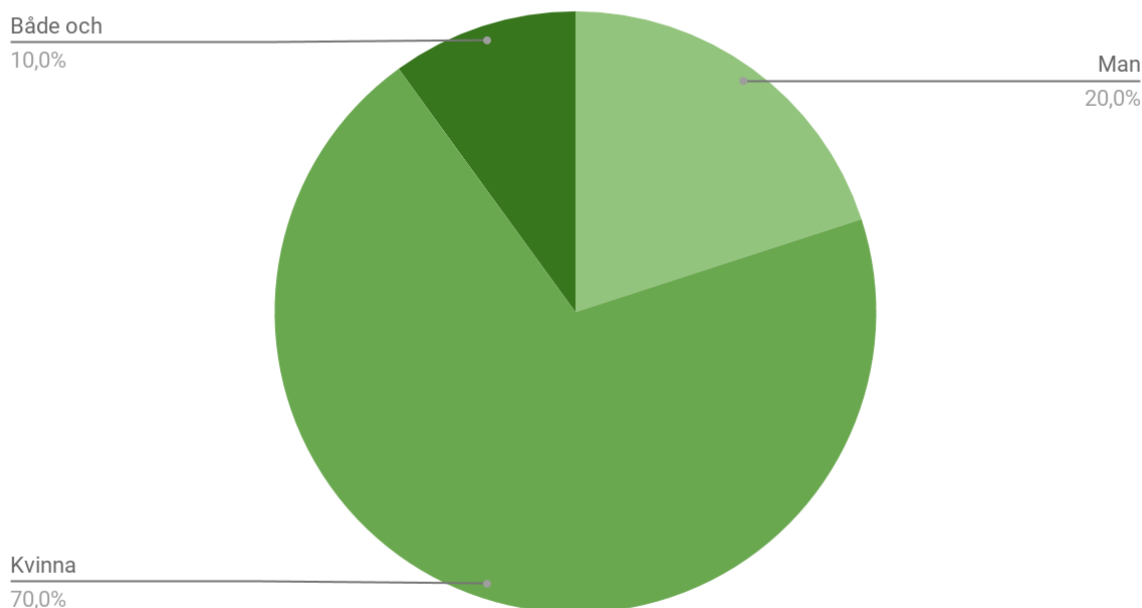
5.3 Statistik av utvalda bilderböcker

Analyserade karaktärer

Elva karaktärer med pronomenet han/honom analyserades, fyra med pronomenet hon/henne och fem utan pronomen. I de valda bilderböckerna fann vi, genom att räkna antalet karaktärer att elva av karaktärerna i de sammanlagt tio bilderböckerna benämns med pronomenet han. Utifrån samma metod fann vi att fyra av karaktärerna i de sammanlagt tio bilderböckerna hade pronomenet hon/henne samt att fem av karaktärerna i de sammanlagt tio bilderböcker inte benämndes med något pronomen.

Författare

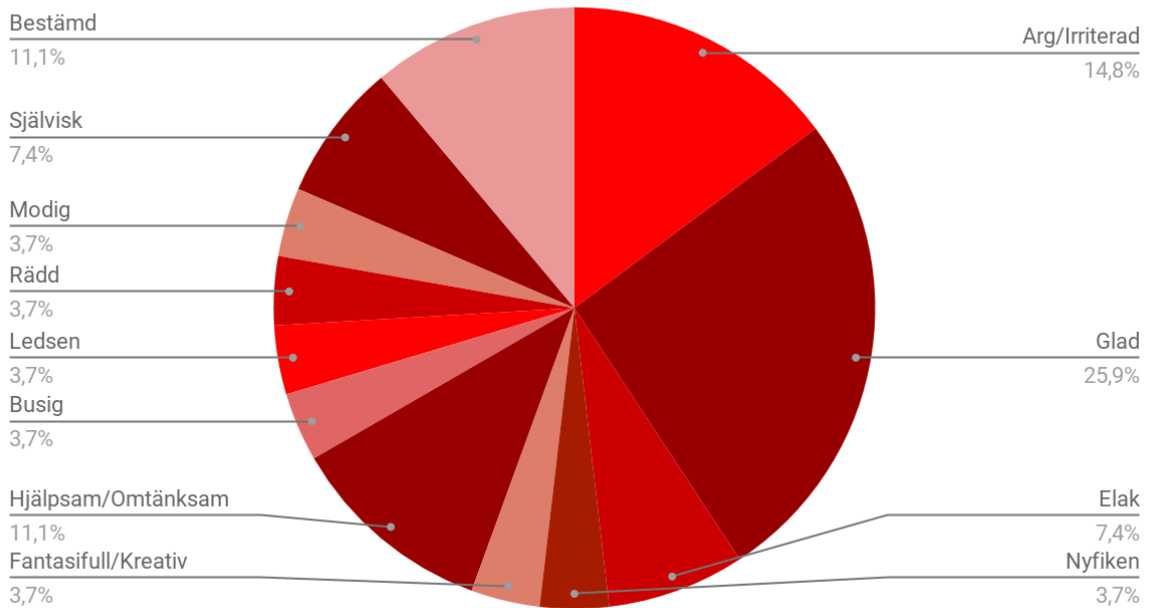

Av de tio bilderböckerna som analyserats så är, såsom diagrammet visar, sju av bilderböckerna skrivna av kvinnor, två av män och en av både en kvinna och en man. I de fall där en bok är skriven av flera författare men alla är av samma kön så har dessa endast räknats som en författare, detta för att diagrammet endast visar ifall bilderböckerna är skrivna av kvinnor, män eller både och. I detta fall, när vi delar upp författarna i kvinnor/män/både och, har vi varit tvungna att endast utgå från deras namn, vilket vi inte har gjort med karaktärerna. Detta val gjordes eftersom författarnas genus inte analyseras i samma utsträckning som karaktärernas utan enbart var en observation som sattes i relation till resultatet gällande karaktärerna.

5.4 Karaktärernas olika egenskaper

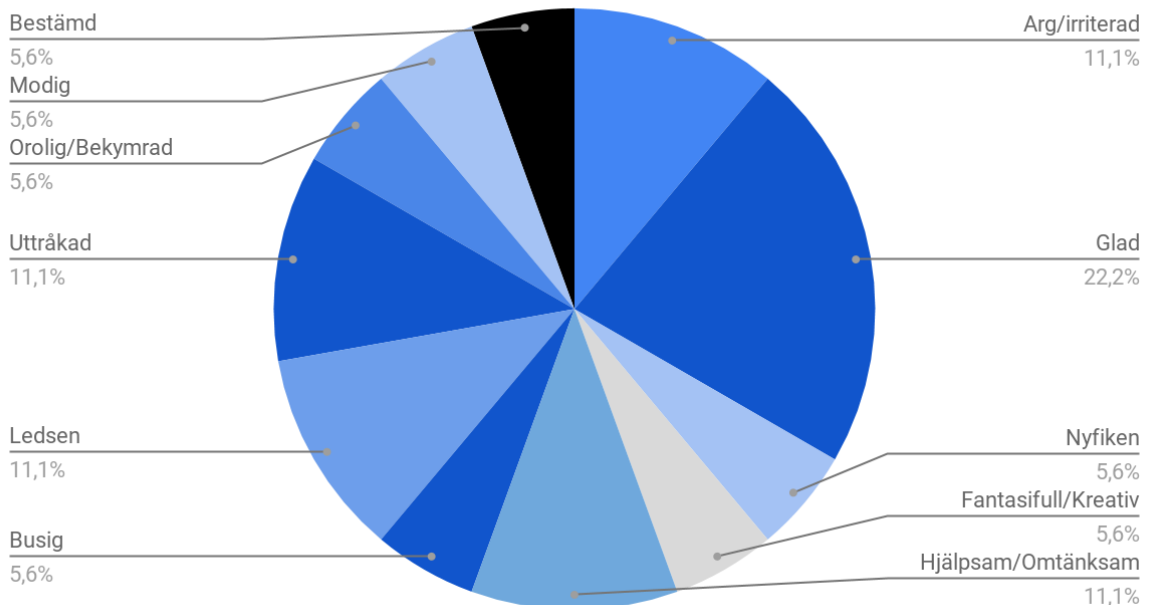
Karaktärerna kan ha flera egenskaper/känslor i samma bok och de som har tagits med i denna sammanställning var de 14 vanligaste. De 14 vanligaste egenskaperna blev *Arg/irriterad*, *Glad*, *Elak*, *Nyfiken*, *Fantasifull/kreativ*, *Hjälpsam/omtänksam*, *Busig*, *Ledsen*, *Uttråkad*, *Orolig/bekymrad*, *Rädd*, *Modig*, *Självisk* och *Bestämd*. För att komma fram till vilka egenskaper som var de 14 vanligaste använde vi oss av ett gemensamt kalkylark där vi skrev ner alla egenskaper som gick att få ut från de karaktärer från varje bok som analyserades. Detta för att sedan sortera in egenskaperna i grupper där de grupper som var störst blev de 14 vanligaste.

Egenskaper - Karaktärer med pronomen han/honom

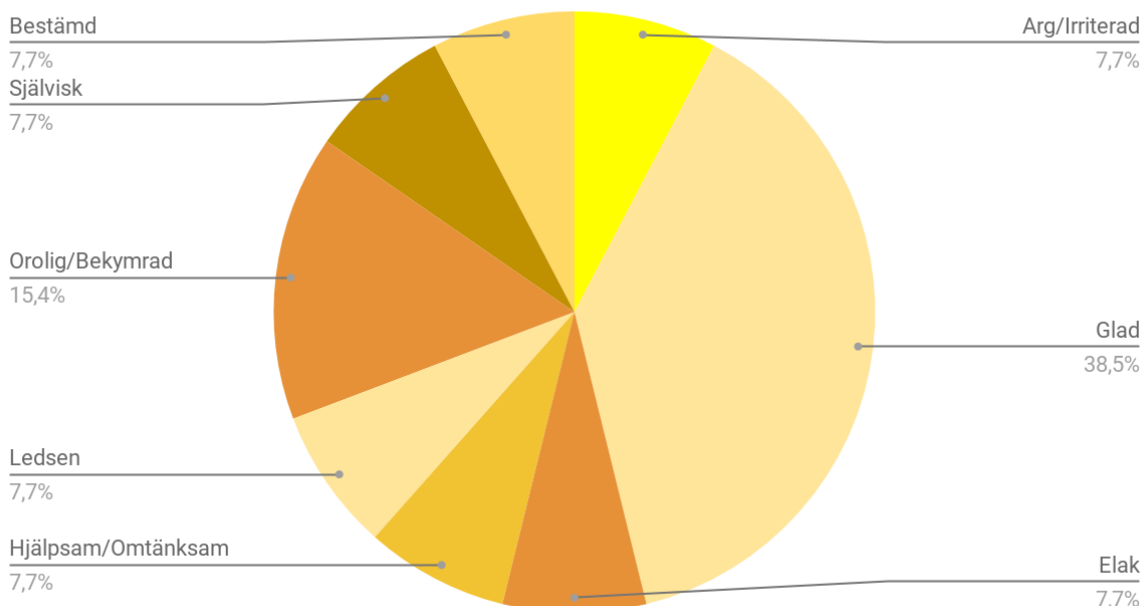
Av de elva karaktärer som i bilderböckerna benämns med pronomenet *han* så var det ingen som beskrevs som *uttråkad*, *orolig* eller *bekymrad*. Därför visas ingen av dessa tre egenskaper i detta cirkeldiagram.

Egenskaper karaktärer med pronomen hon/henne

Av de fyra karaktärer som i bilderböckerna benämns med pronomenet *hon* så var det ingen som beskrevs som *elak*, *rädd* eller *självisk*. Därför finns dessa egenskaper inte med i cirkeldiagrammet.

Egenskaper - Karaktärer utan pronomen

Fem av karaktärerna i de analyserade bilderböckerna var utan pronomen, av dessa fem var det ingen som beskrevs som *kreativ, nyfiken, busig, uttråkad, rädd* eller *modig*.

3. Analys

I analysen behandlar vi karaktärernas egenskaper i relation till deras genus utifrån Nikolajevas (2000) metod för fastställande av huruvida en egenskap är normativ eller normbrytande. Nikolajevas (2000) metod innebär, som tidigare förklarats, att tänka att karaktären byter kön och ifall karaktären då är normbrytande eller inte.

6.1 Djupanalys av 2 bilderböcker

Nedan följer två exempel på hur de tio bilderböckerna har analyserats, detta visas för att tydliggöra tankarna bakom analysprocessen. Dessa mer djupgående analyserna visar hur vi har analyserat böckernas bilder, karaktärernas utseende och kläder samt deras kroppsspråk och ansiktsuttryck men också hur de beskrivs i texten.

6.1.1 *Bu och Bä på sjön* (Landström & Landström, 1996)

I Olof och Lena Landströms *Bu och Bä på sjön* är de två karaktärer som vi möter förmänskligade får med kläder som ska ut och ro till en ö. Fåren är förväntansfulla när de först ska ut med båten, det går dock inte så bra när de ska ro då Bu inte håller takten med Bä, Bä blir då arg på Bu och slår till Bu på örat. De går på grund och kommer inte

loss och medan de väntar på hjälp äter de upp sin matsäck. Till slut kommer en motorbåt vars vågor som följer får loss båten. De båda fåren bestämmer sig för att ro hem igen och är då lättade och glada när de kommer fram.

Båda fåren är klädda i stereotypiska kläder för pojkar och flickor, där Bu har på sig blåa shorts och Bä har rosa kjol och en rosa rosett i ullen på huvudet, båda två har även på sig varsin gul flytväst. I texten i denna bok står det dock inte någonstans något pronomen för de två karaktärerna, därför har båda dessa karaktärer sorterats in under kategorin *karaktärer utan pronomen* och inte under kategorierna *karaktär med pronomen han/honom* och *karaktär med pronomen hon/henne*. Båda två uttrycker samma känslor/egenskaper förutom att Bä vid ett tillfälle blir arg/irriterad på Bu. Hade analysen utgått från teorin om performativt kön (Nikolajeva, 2000) hade Bä kategoriserats som *karaktär med pronomen honom* i undersökningen, utifrån Bäs aggressiva/utåtagerande beteende. Detta kan kopplas till Hirdmans (1988) genussystem, som tar upp kvinnoförtryck som en del av genussystemet, mäns aggressivitet kan då kopplas till detta att Bä då hade kategoriserats som en man.

Även om Bu och Bä inte ges något pronomen i texten så blir karaktärerna könade ändå utifrån bilderna och hur de är klädda och berättelsen blir ändå till stor del könsstereotypisk. I denna undersökning har vi dock valt att endast utgå ifrån det pronomen som karaktärerna ges i texten. En anledning till att Bu och Bä inte får något pronomen kan vara för att boken är riktad till barn mellan noll och tre år och att det därmed är en för enkel text för att inrymma pronomen för karaktärerna.

6.1.2 Gittan och fårskallarna (Lindenbaum, 2001)

I Pija Lindenbaums bok *Gittan och fårskallarna* presenteras flickan Gittan som är på semester med sina föräldrar på ett hotell. Hon tycker att det är tråkigt, för hon vill ha någonstans att gräva men föräldrarna tycker att hon ska bada i poolen, för att "alla barn gillar att bada", som pappan uttrycker sig. Till slut smiter hon iväg från hotellet och ner till en strand för att gräva, hon får syn på en ö där det ligger några vita tussar som hon tycker ser ut som moln utspridda på sanden. Gittan går igenom det grunda vattnet för att komma över till ön, där det visar sig att det är får som ligger i sanden. De flämtar och är svettiga, så Gittan bestämmer sig för att doppa dem i vattnet för att svalka ner dem. Hon försöker hjälpa fåren så gott hon kan på olika sätt. Gittan lär fåren att simma så att de

ska kunna ta sig över till stranden med hotellet då det har tagit slut på mat på ön. Till slut klipper hon av fårens ull för att de inte ska bli allt för varma men ger de sedan "kläder" för att de inte ska frysa om natten. Till sist äter Gittan middag med sina föräldrar och ska åka hem dagen efter.

Gittan beskrivs med pronomen *hon* vilket gör att vi har kategoriserat in henne som *Karaktär med pronomen hon/henne*. Gittan har hyfsat kort hår, håret går precis förbi öronen. I håret sitter det två rosa hårspännen, ett på varje sida för att hålla undan håret från ansiktet. Hon har på sig blåa byxor, strumpor med röda och vita ränder samt en vit tröja med ett rosa hjärta mitt på. Hennes hår kan kategoriseras som könsneutralt medan de rosa hårspännena blir stereotypiskt för flickor. Hennes strumpor faller under kategorin för könsneutralt precis som hennes vita tröja. Den vita tröjan blir dock stereotypisk för flickor då det är ett rosa hjärta på den. I och med att de blåa byxorna kan kodas som pojkkaktiga blir de inte stereotypiska på Gittan.

Hennes egenskaper har vi beskrivit som *modig, uttråkad, nyfiken, omtänksam, fundersam, påhittig, irriterad* och *glad* vilket tillsammans beskriver en nyanserad karaktär med egenskaper som är både stereotypiska för pojkar och för flickor. Utifrån teorin om performativt kön (Nikolajeva, 2000) så hade Gittan kunnat sättas i under både kategorin om *karaktärer med pronomenet han/honom* och under kategorien om *karaktärer med pronomenet hon/henne*, detta eftersom performativt kön utgår från en persons handlingar och beteende. Detta på grund av att hon är omtänksam med fåren när hon tar hand om dem, vilket skulle sätta hennes karaktär under kategorin *karaktärer med pronomenet hon/henne*. Att hon är modig och irriterad skulle kunna sätta henne under kategorin *karaktärer med pronomenet han/honom*, precis som i *Bu och Bä på sjön* (Landström & Landström, 1996) där Bä uppvisar ett aggressivt beteende, kan Gittans irritation mot fårskallarna kopplas till Hirdmans (1988) genussystem och hur mäns aggressivitet kan kopplas ihop med kvinnoförtryck, detta på grund av hierarkin som Hirdman (1988) beskriver.

6.2 Illustrationer kontra text

I bland annat Lindenbaums (2001) bok om Gittan står det inte beskrivet hur huvudkaraktären ser ut, detta kan kopplas till Acer och Gözen (2020), som menar att illustrationerna i bilderböcker bildar en helhet till läsaren. På samma sätt som Rantala

och Heikkilä (2020) skriver om att pedagogers idéer och uppfattningar kan föras över via könskodade kommentarer till barn, på samma sätt skulle bilderböcker kunna ha denna inverkan. Detta kan även kopplas till Edström (2014) som menar att genus är något som skapas, och i synnerlighet under barndomen. Även Svaleryd (2003) skriver om att människor tidigt i livet lär sig att kategorisera för att lättare förstå sig på omvärlden.

Just på grund av detta, att bilderna ska skapa en helhet, valde vi att utgå utifrån de pronomenet som står i texten, för att inte de egna uppfattningarna, om hur exempelvis en flicka kontra en pojke är klädda eller beter sig, ska bidra med en cisnormativ könsbestämning av karaktärerna. Detta val gjorde vi medvetna om att när boken används i förskolan så kommer de vuxna som läser boken och barnen som hör boken med stor sannolikhet att utgå ifrån den stereotypiska könskodningen och köna karaktärerna efter exempelvis färger på kläder. *Bu och Bä på sjön* är ett tydligt exempel på hur karaktärernas kläder används istället för pronomen i texten. Valet gällande att bara se till pronomen i texten gjordes i syfte att som författare vara objektiva i analysen.

Utifrån Nikolajevas (2000) metod för att avgöra huruvida en egenskap är stereotypiskt manlig eller kvinnlig så kan vi inleda med att titta närmare på de egenskaper som var del av de 14 vanligaste i bilderböckerna men som inte syntes på karaktärerna benämnda med pronomenet *hon*. Egenskaperna *elak*, *rädd* och *självisk* är en blandning av egenskaper som kan ses som stereotypiska för flickor och pojkar. Medan *elak* och *självisk* blir normbrytande enligt bilden av flickor som snälla och omtänksamma så kan *rädd* ses som, i många fall, normativt för flickor.

Om vi tittar på de egenskaper som inte fanns bland karaktärerna som benämndes med pronomenet *han* i bilderböckerna var *uttråkad* och *orolig/bekymrad*. *Uttråkad* är en egenskap som varken är normativ för pojkar eller flickor då den går att applicera på båda genus utan att det blir normbrytande. *Orolig/bekymrad* är något som är normbrytande för pojkar då pojkar ofta målas upp som obrydda och orädda.

Att karaktärerna både hade och saknade egenskaper som är stereotypiska för respektive pronomen kan kopplas till Malkom & Sheahan (2019) som i sin studie visade på att bilderböcker för barn i förskolan som är skrivna mer nyligen, mellan 2008 och 2014

visar på en mer nyanserad bild av barn. En av bilderböckerna som analyserats är utgiven 1951 och en 1973, annars är resten utgivna 1996 och framåt, vilket kan vara en bidragande faktor till den nyanserade bilden av karaktärernas egenskaper, då de flesta bilderböckerna är skrivna från mitten av 90-talet och framåt.

6.3 Författare kontra karaktärer

I genussystemets logik beskrevs det hur det manliga är normen, det som är eftersträvansvärt (Hirdman, 1988). Detta är något som vi är medvetna om i analysen av den insamlade datan då bristen på huvudkaraktärer med pronomenet hon och utan pronomen påverkar de beskrivna egenskaperna. Enligt Kneeskern & Reeder (2020) finns det en stor överrepresentation av huvudkaraktärer av manligt kön i bilderböcker, detta är något som har visat sig även i denna undersökning. Detta kan också kopplas till Kåreland och Lindh-Munther (2005b), som refererar till genussystemets logik om att det manliga är strävansvärt, eftersom det är flest karaktärer av manligt kön fast de flesta av författarna är kvinnor. Att den större andelen karaktärer beskrivs med pronomenet han kan alltså tolkas som att det beror på att det är "viktigare" att skriva om pojkar och män än vad det är att skriva om flickor/kvinnor och karaktärer utan pronomen, med tanke på Hirdmans (1988) genussystem, detta trots att den större andelen författare av dessa böcker var kvinnor. Kåreland och Lindh-Munther (2005a) menar att barn gärna vill ha en huvudperson av samma kön som de själva, en karaktär som de lätt kan identifiera sig med. Enligt deras forskning kring vilka bilderböcker som finns på förskolor så visar det sig att den absoluta majoriteten av huvudpersonerna i bilderböckerna är män eller pojkar. Detta visade sig även i denna studie, åtminstone att det var de bilderböckerna som var populärast bland barnen.

4. Diskussion

Under detta avsnitt diskuteras bland annat på vilket sätt undersökningen hade kunnat få ett annat resultat, vad som var problematiskt med metoden att få in svar från pedagoger, problematisering av analysmetoden, förslag till vidare forskning samt slutsatsen av undersökningen. I slutsatsen besvaras arbetets frågeställningar, som vi kommit fram till genom att i resultatdelen sätta in karaktärernas egenskaper i olika cirkeldiagram, ett för karaktärer med pronomenet hon, ett för karaktärer med pronomenet han och ett för karaktärer utan pronomen.

På grund av de få svar som kom in via enkäten är det inte säkert att det hade varit de bilderböckerna som analyserades i denna studie som hade varit de mest populära, det hade möjligtvis blivit helt annorlunda.

Något vi kom på i efterhand som skulle ha kunnat förtydliga hur vi har tänkt där vi har skrivit att en egenskap skulle ha klassats som manlig eller kvinnlig är ett så kallat motsatsschema för egenskaperna. Dock så har vi valt att inte göra det på grund av att många av motsatserna till de egenskaper vi skrivit om inte har diskuterats i arbetet och därmed inte relevanta för undersökningen.

7.1 Metodreflektion

I vår metodreflektion tas de delar av vår metod upp som hade kunnat förbättras, hur de hade kunnat förbättras samt hur den förbättringen hade påverkat metodens effektivitet.

Till en början hade vi tänkt att endast skriva till 15 rektorer/biträdande rektorer men vi var oroliga för att vi inte skulle hinna få in tillräckligt många svar för att hinna sammanställa och analysera rådatan. På grund av detta valde vi att skriva till ytterligare fem rektorer/biträdande rektorer för att förhoppningsvis få in fler svar. I efterhand har vi diskuterat att vi kanske skulle ha skrivit i mailet att enkäten endast bestod av två frågor, detta på grund av att det kan ha varit en faktor som gjorde att vi inte fick in så många svar som vi hade hoppats på. Något mer som vi skulle kunnat ha gjort är att skicka en påminnelse till rektorerna ifall de hade glömt att skicka iväg länken med enkäten till respektive avdelning som efterfrågats.

I efterhand har vi också tänkt på, med tanke på vilka svar vi fått, om vi skulle ha preciserat vad en bilderbok innebär för arbetet. Att det inte är en faktabok exempelvis. Bilderböckerna som analyserades var de bilderböcker som nämndes flest gånger av de tillfrågade. Eftersom vi enbart fick in svar från nio avdelningar så är listan av bilderböcker ovan inte är en lista av de mest lästa bilderböckerna i förskolan utan bilderböcker som läses på flera förskolor i flera olika delar av Sverige. Om vi hade fått in fler svar på enkäten så hade listan kunnat se helt annorlunda ut. Vi har också funderat på om vi hade fått in fler svar om en länk till enkäten hade lagts upp i forumgrupper på sociala medier för pedagoger i förskolan. Problematiken med sociala medier är att det

inte hade varit möjligt att verifiera ifall respondenterna faktiskt arbetar i förskola. Även om vi skrev i enkäten att det var bilderböcker vi sökte så kunde det uppenbarligen misstolkas, detta kan ha berott på att vi inte hade testat frågorna på en oberoende part innan enkäten skickades ut till rektorerna.

Med tanke på att enkäten skickades till 20 rektorer/biträdande rektorer så fanns det stor chans att få många svar om vilka som var de mest populära bilderböckerna i barngrupperna, dock så kom det endast in nio svar vilket var lite oväntat. Detta på grund av att vi såg till att de vi skickade till var ansvariga för flera förskolor. Eftersom vi använde oss av en utskickad enkät så var respondenterna för oss helt anonyma, vilket bidrar till att funderingar som kommer upp gällande bilderböckerna inte går att få svar på. Exempel på en fundering är hur många bilderböcker som fanns på avdelningen i relation till dessa tio bilderböcker. Om det bara fanns tio bilderböcker på avdelningen i fråga så säger de tio bilderböckerna vi fick en lista på inte så mycket om vad som är populärt bland barnen.

7.1.1 Problematisering av analysmetoden

Vi valde att kategorisera karaktärerna genom endast utgå utifrån vilket pronomen som står i texten i de böcker som var populärast i barngrupperna som vi fick svar från. I och med detta val så kan det tolkas som problematiskt att några av böckerna var riktade till barn under tre år, vilket innebär att texten i dessa är så simpelt skriven att det inte ses som nödvändigt att använda sig av pronomen och istället endast skriva namnen på karaktärerna. Vi har upptäckt att karaktärerna i dessa böcker ofta är väldigt könade i bilderna, alltså att de kan tolkas ha ett specifikt kön utifrån hur de är klädda, detta kan göra att barnen ser karaktärerna som det könet. Hur barn tolkar dessa karaktärer är dock inte det vi har valt att undersöka utan bara vilka egenskaper karaktärerna har utifrån det pronomenet som karaktärerna ges i texten. Valet att inte sätta egna kön på karaktärerna utifrån hur karaktärerna är klädda eller vilket namn de har, har vi tidigare förklarat att det är för att inte utesluta transpersoner och ickebinära.

7.2 Resultatdiskussion

I vår resultatdiskussion tar vi upp hur de resultat som vi kom fram till kan användas som utgångspunkt i vidare forskning, variabler som kan ha påverkat resultatet som kan vara

bra att tänka på i vidare forskning samt konsekvenser som resultatet kan ha i samhället och för förskolepedagogers arbetsuppgifter.

De konsekvenser som denna studie möjligtvis kan ha på samhället, yrkesuppgifter och vidare forskning är att förskollärare och andra pedagoger kanske börjar fundera på vad det är för bilderböcker som används i verksamheten och hur de används. Resultatet kan även bidra till att yrkesverksamma förskollärare reflekterar över hur karaktärer gestaltas i bilderböcker utifrån karaktärens genus. Vilken bild av barn som inkluderas i bilderböcker samt den stora inverkan som bilderböcker har på hur barnet uppfattar sin omvärld och självbild. Det skulle kunna forskas vidare om hur bilderböcker används i förskolan utifrån ett genusperspektiv, oavsett om bilderböckerna utmanar genusnormen eller att som exempelvis förskola eller avdelning har ett genus som tema.

En fortsättning på denna studie skulle kunna vara att forskare tittar närmare på respektive pronomen. Exempelvis skulle en studie kunna göras som enbart undersöker hur karaktärer med pronomenet hon/henne eller karaktärer utan pronomen gestaltas i bilderböcker. Detta eftersom denna studie visade på en sådan skillnad i hur många karaktärer som hade pronomenet hon/henne, pronomenet han/honom och karaktärer utan pronomen, vilket i sin tur påverkar representationen i statistiken för de underrepresenterade kategorierna. Bilderböckernas utgivningsår var en variabel som inte påverkade urvalet av bilderböcker. Detta kan vara en bidragande faktor till det nyanserade resultatet vi fick, eftersom majoriteten av bilderböckerna är skrivna efter 1996.

7.3 Slutsats

Resultaten gällande karaktärer som presenterades med pronomenet hon och karaktärer som presenterades med pronomenet han liknar varandra på flera av egenskaperna. Några skillnaderna var att ingen av karaktärerna med pronomenet han var varken *uttråkad* eller *orolig/bekymrad* samtidigt som det inte var några karaktärer med pronomenet hon som var *elaka*, *rädda* eller *själviska*. Av karaktärerna som analyserades som inte hade något pronomen nämnt i texten så var det ingen som var *nyfiken*, *fantasifull/kreativ*, *busig*, *uttråkad*, *rädd* eller *modig*.

Alla karaktärer med pronomenet hon och alla de karaktärer som saknade pronomen var någon gång i berättelserna de presenterades i *glada*, medan endast sju av elva karaktärer med pronomenet han var det. Det var bara ett fåtal egenskaper som endast presenterades i en av de tre kategorierna om pronomen. Ett av dessa var egenskapen *uttråkad*, som endast fanns hos karaktärer som beskrivits med pronomenet hon. *Rädd* var ett annat av dessa, där det endast fanns hos en karaktär som presenterades som han. *Elak* och *självisk* var de två egenskaperna som endast fanns hos de karaktärer som presenterades med pronomenet han och de utan pronomen och därmed inte hos de karaktärer som presenterades med pronomenet hon. *Nyfiken*, *fantasifull/kreativ*, *busig* och *modig* var de fyra egenskaperna som endast presenterades hos karaktärer som presenterades med pronomenet han eller hon och därmed inte hos de karaktärer som var utan pronomen. *Orolig/bekymrad* var den enda egenskapen som bara presenterades hos de karaktärer som antingen beskrevs med pronomenet hon eller helt utan pronomen. *Glad*, *arg/irriterad*, *hjälpssam/omtänksam* och *bestämd* var de egenskaper som fanns hos alla tre kategorier om karaktärernas pronomen.

5. Referenser

- Acer, D. & Gözen, G. (2020) Art detectives: young children's behaviour in finding and interpreting art elements within picture books, *Education 3-13*, 48(6), 716-732, DOI: 10.1080/03004279.2019.1646297
- Agnafors, M. & Levinsson, M. (2019). *Att tänka uppsats: Det vetenskapliga arbetets grundstruktur*. Malmö: Gleerups.
- Bergström, G. (1973). *Aja baja, Alfons Åberg*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Blake, S. (2018). *Det är orättvist!*. Stockholm: Berghs.
- Bryman, A. (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder* (3. uppl.). Malmö: Liber.
- Edström, C. (2014) Pedagogues' Constructions of Gender Equality in Selected Swedish Preschools: A qualitative study, *Education Inquiry*, 5(4), 535-559, DOI: 10.3402/edui.v5.24618
- Ellemers, N. (2018). Gender stereotypes. *Annual Review of Psychology*, 69, 275–298. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-122216-011719>.
- Hirdman, Y. (1988). Genussystemet: Reflexioner kring kvinnors sociala underordning. *Kvinnovetenskaplig tidskrift, Kvinnor och TV* (3).
- Håkansson, J. (2017). *Systematiskt kvalitetsarbete i förskola, skola och fritidshem – Strategier och metoder*. Studentlitteratur, Lund.
- Kneeskern, E. E. & Reeder, P. A. (2020) Examining the impact of fiction literature on children's gender stereotypes, *Current Psychology*, DOI:10.1007/s12144-020-00686-4
- Kåreland, L. & Lindh-Munther, A. (2005a). (S)könlitteraturen i förskolan. I L. Kåreland (red.), *Modig och stark - eller ligga lågt: Skönlitteratur och genus i förskolan* (s. 113-153). Stockholm: Natur och kultur.
- Kåreland, L. & Lindh-Munther, A. (2005b). Om läsning och könsmonster i förskolan. I L. Kåreland (red.), *Modig och stark - eller ligga lågt: Skönlitteratur och genus i förskolan* (s. 53-75). Stockholm: Natur och kultur.
- Landström, L. & Landström, O. (1996). *Bu och Bä på sjön*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Lindenbaum, P. (2001). *Gittan och fårs kallarna*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Malkom, N. L. Sheahan, N. (2019) From William's Doll to Jacob's New Dress: The Depiction of Gender Non-Conforming Boys in Children's Picture Books From 1972 to 2014. *Journal of Homosexuality*, vol 66(7), 914-936. <https://doi.org/10.1080/00918369.2018.1484635>

- Nikolajeva, M. (2000). *Bilderbokens pusselbitar*. Lund: Studentlitteratur.
- Nilholm, E. (1951). *Petter och hans 4 getter*. Stockholm: Folket i Bild.
- Palm, L. (2016). *Kompisar: Samarbeta*. Stockholm: Natur Kultur Läromedel.
- Petrén, E. & Wester Norgren, P. (2016). *Varför är stora apan så arg?*. Stockholm: Opal.
- Queerteori. (u.å.). I Nationalencyklopedin. Hämtad 3 januari, 2021, från <http://www.ne.se/>
- Rantala, A. & Heikkilä, M. (2020). Agency, guidance and gender – interrelated aspects of early childhood education settings, *Education 3-13*, 48(4), 483-493, DOI: 10.1080/03004279.2019.1620305
- Shelton, J. & Dodd, SJ. (2020). Teaching Note—Beyond the Binary: Addressing Cisnormativity in the Social Work Classroom, *Journal of Social Work Education*, 56(1), 179-185, DOI: 10.1080/10437797.2019.1648222
- Skolverket. (2018). *Läroplan för förskolan: Lpfö 18*. Stockholm: Skolverket.
- Stark, U. (2018). *Elmer djurdoktor*. Stockholm: Berghs.
- Svaleryd, K. (2003). *Genuspedagogik*. Stockholm: Liber.
- Tidholm, A-C. (2004). *Alla får åka med*. Stockholm: Alfabeta.
- Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Wieslander, J. (2006). *Mamma Mu får ett sår*. Stockholm: Natur & Kultur.

6. Bilagor

9.1 Bilaga 1 - Mailet till rektorer/biträdande rektorer

Hej!

Vi heter Alice Andersson och Nike Johansson och läser förskolläraryrket på Högskolan i Gävle. Vi håller just nu på att skriva vårt examensarbete och ska titta på hur barn och vuxna gestaltas i bilderböcker för åldrarna 3-6 år. Skulle du som rektor kunna skicka iväg enkäten till de avdelningar som berörs av detta?

Vi har skapat en enkät där deltagarna får fylla i de 10 bilderböcker som läses oftast på avdelningen i fråga.

Länk till enkäten: (Länk till enkäten)

Med vänliga hälsningar Alice och Nike!

9.2 Bilaga 2 - Beskrivning av samt frågorna i enkäten

Vi heter Alice Andersson och Nike Johansson och vi skriver vårt examensarbete som handlar om hur barn och vuxna gestaltas i bilderböcker. I denna enkät önskar vi att ni skriver vilka de 10 populäraste bilderböckerna i er barngrupp är.

- Vilka är de tio populäraste bilderböckerna som läses i er barngrupp?
- Vilken åldersgrupp läses bilderböckerna för?

9.3 Bilaga 3 - Beskrivning av sökandet av litteratur till bakgrunden

I sökandet av vetenskapliga artiklar till studien har vi använt oss av databaserna *Discovery* och *ERIC*. Sökorden som har använts är: *Preschool literature, picture books, gender stereotypes, gender, cisnormativity* samt *gender equality*. Avgränsningen för artiklarna var att de skulle vara "peer reviewed". Sedan lästes artiklarnas titel och abstract för att få reda på om de verkade relevanta för det planerade syftet med den. Vi valde både artiklar som handlar om enbart genus, enbart bilderböcker men också de som handlar om både bilderböcker och genus kombinerat.

Vi använde oss också av svenska sökord men vi hittade ingen artikel som var tillräckligt relevant för undersökningen.